

บทที่ 3

ระเบียบวิธีศึกษาวิจัย

3.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลโดยตรง จะแบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา โดยการศึกษาจากกลุ่มชาวบ้าน จากพื้นที่จริง (Survey) เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนทั้งหมด เพื่อให้ทราบถึง ข้อมูลพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ระบบความเชื่อ ประเพณี ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ระบบความสัมพันธ์ ระบบเครือข่ายทางสังคม การจัดตั้งองค์กรที่ส่งผลถึงการจัดการบริหาร ดูแล รักษา ทรัพยากรน้ำ

1.2 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จาก ผู้นำชุมชน รวมถึงกรรมการผู้มีหน้าที่หลักในการดูแล ทรัพยากรน้ำ เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้ทราบถึงระบบการจัดการทรัพยากรน้ำ และบริบทชุมชนในภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และรวบรวมเอกสาร หนังสือ บทความ สิ่งพิมพ์ ผลงานทางวิจัย รายงานการศึกษา แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ บริหารทรัพยากรน้ำ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จะประกอบไปด้วย บุคคล และกลุ่มบุคคล ต่าง ๆ ดังนี้

1. บุคคล และบุคลากรในพื้นที่ ได้แก่

- ผู้นำชุมชน อย่างเป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อศึกษาบริบทโดยรวมของชุมชน ในลักษณะของข้อมูลพื้นฐาน การดำรงชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม เครือข่ายทางสังคม และวิธีการจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในระบบการผลิตแบบดั้งเดิมและในระบบการผลิตแบบเข้มข้น
 - ผู้นำชุมชน อย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาททางด้านประเพณี วัฒนธรรม ผู้อาวุโส เพื่อที่จะศึกษา ประวัติความเป็นมาของชุมชน ระบบความคิดและความเชื่อ วิถีชีวิตที่ส่งผลถึง ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะการจัดการน้ำในระบบการผลิตแบบดั้งเดิม
 - กลุ่มผู้นำสตรีแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนหนุ่มสาว เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ
2. คณะกรรมการฝ่ายอนุรักษ์ต้นน้ำ เพื่อที่จะศึกษาถึงระบบการจัดการ บริหาร ดูแล พื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
 3. สมาชิกในชุมชน เพื่อที่จะศึกษาถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรน้ำ
 4. เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ ได้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดการอนุรักษ์ต้นน้ำบ้านปางไคร้และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลปางไคร้ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อที่จะศึกษา ระบบการจัดการทรัพยากรน้ำที่มีผลต่อระบบการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนในระบบการผลิตแบบเข้มข้น

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. **วิธีการสังเกต (Observation)** เพื่อที่จะศึกษาถึงข้อมูลจริงของชุมชน เป็นการสังเกตพฤติกรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยการจดบันทึก การถ่ายรูป เป็นทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยจะมีการเก็บข้อมูลในเรื่อง ต่อไปนี้

- สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้าน
- วิถีชีวิต การดำรงชีพ ในระบบการผลิตในปัจจุบัน ซึ่งเป็นระบบการผลิตแบบเข้มข้น

- ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อดั้งเดิม และวัฒนธรรมชุมชน นับตั้งแต่ระบบการผลิตแบบดั้งเดิม จนถึงในปัจจุบันที่เป็นระบบการผลิตแบบเข้มข้น
- ความสัมพันธ์และเครือข่ายสังคมในชุมชน ในรูปแบบของครอบครัวขยายและครอบครัวเดี่ยว ในระบบการผลิตแบบดั้งเดิม จนถึงในปัจจุบันที่เป็นระบบการผลิตแบบเข้มข้น
- สภาพและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำและสภาพของทรัพยากรอื่น เช่น ที่ดิน ป่าไม้ ทั้งระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และในระบบการผลิตแบบเข้มข้น
- บทบาท พฤติกรรมของผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน และองค์กรชาวบ้าน ในการจัดการบริหารทรัพยากรน้ำ ทั้งระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และในระบบการผลิตแบบเข้มข้น
- บทบาท พฤติกรรมของสมาชิก การมีส่วนร่วมในการจัดการบริการทรัพยากรน้ำ ทั้งระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และในระบบการผลิตแบบเข้มข้น

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

2.1 การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal Interview) โดยจะเป็นการสัมภาษณ์ ผู้นำหมู่บ้านแบบเป็นทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านที่มีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน ทั้งระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และในระบบการผลิตแบบเข้มข้น โดยลักษณะของการสัมภาษณ์ จะมีการกำหนดความถามที่แน่นอน แบบการเรียงลำดับ เพื่อค้นหาและเก็บข้อมูล ในส่วนของบริบทของชุมชน ข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน ประเพณี ขนบธรรมเนียมปฏิบัติ วัฒนธรรม ระบบความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีต่อการจัดการทรัพยากรน้ำ และสภาพแวดล้อมของทรัพยากรน้ำ ซึ่งโครงสร้างของคำถามจะมีดังนี้

- ลักษณะของชุมชน บริบทของชุมชนวิถีการดำรงชีพ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคม
- ขนบธรรมเนียมการปฏิบัติ วัฒนธรรม ระบบความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรน้ำ
- สภาพแวดล้อมของทรัพยากรน้ำ สภาพการใช้ประโยชน์การใช้ทรัพยากรน้ำและสภาพโดยทั่วไปและการใช้ทรัพยากรร่วมอื่น ๆ เช่น ที่ดิน ป่าไม้
- วิธีการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน
- บทบาท การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ
- บทบาท การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำ

- ระบบกรรมสิทธิ์ร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน
- ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของระบบการผลิต และความเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำ

การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการนี้จะนำไปใช้ กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดการอนุรักษ์ต้นน้ำ โครงสร้างของคำถามจะประกอบด้วย นโยบายการจัดการทรัพยากรน้ำให้แก่ชุมชน การส่งเสริม การให้ความร่วมมือกับชุมชน ในการจัดการทรัพยากรน้ำ

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (informal Interview) เป็นการสัมภาษณ์ โดยไม่มีการลำดับคำถาม ซึ่งคำถามจะเป็นเหมือนการสนทนาทั่วไป จะทำควบคู่ไปกับการสังเกต จะทำการสัมภาษณ์ จะครอบคลุมทั้งในทั้งระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และในระบบการผลิตแบบเข้มข้น ผู้นำหมู่บ้านทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้อาวุโส และสมาชิกในชุมชน เพื่อที่จะค้นหา ศึกษา ข้อมูลบริบทของชุมชน โดยจะมีการตั้งคำถาม ดังนี้

- ประวัติของชุมชน
- บริบทของชุมชน ข้อมูลทั่วไปและโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน
- ความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน
- ขนบธรรมเนียมการปฏิบัติ วัฒนธรรม ระบบความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีผลต่อการจัดการทรัพยากรน้ำ
- สภาพแวดล้อมของทรัพยากรน้ำ สภาพการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำและสภาพโดยทั่วไปและการใช้ทรัพยากรร่วมอื่น ๆ เช่น ที่ดิน ป่าไม้
- การบริหาร จัดการ ดูแล การฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ
- บทบาท การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรน้ำ
- ระบบกรรมสิทธิ์กรรมสิทธิ์ร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน
- ความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของระบบการผลิต และความเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำ

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้อาวุโสกลุ่มผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน และตัวแทนชาวบ้าน ที่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ความเปลี่ยนแปลงของการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำในปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของการสนทนากลุ่มเป็นการ สนทนาเพื่อศึกษา ความคิดเห็น การรับรู้ และพฤติกรรมกลุ่ม โดยผู้ศึกษาจะทำการเปิดประเด็นหัวข้อที่ต้องการศึกษาในการสนทนาให้กลุ่มเป้าหมาย และจะมีการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มการ

สนทนา ได้แสดงความคิดเห็นของตน ซึ่งจะเป็นแนวทางที่จะสนทนาและเป็นแรงกระตุ้นความคิดเห็นและทัศนคติต่าง ๆ ในการเสนอความคิดเห็นของการสนทนา ในเรื่องของ การจัดการ การใช้ประโยชน์ คูแผล พื้นฟู ทรัพยากรน้ำ และการหาข้อสรุปตามประเด็นสำคัญ ที่อยู่ในกรอบแนวความคิด โดยการ จัดบันทึก การบันทึกเสียง การบันทึกภาพ

3.4 การตรวจสอบข้อมูล

ข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาจะได้รับการตรวจสอบความถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

โดยการนำข้อมูลการศึกษาจากภาคสนาม และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบระหว่างบุคคล สถานที่ เวลา ด้วยเนื้อหาที่แตกต่างกันว่า หากว่า บุคคล เปลี่ยนไปข้อมูลที่ได้รับจะมีความแตกต่างกันหรือไม่ หากข้อมูลที่ได้จากต่างสถานที่จะมีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่ และเวลาที่แตกต่างกันจะทำให้ข้อมูลที่ได้รับเปลี่ยนไปหรือไม่

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล จะมีการขั้นตอนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องดังนี้

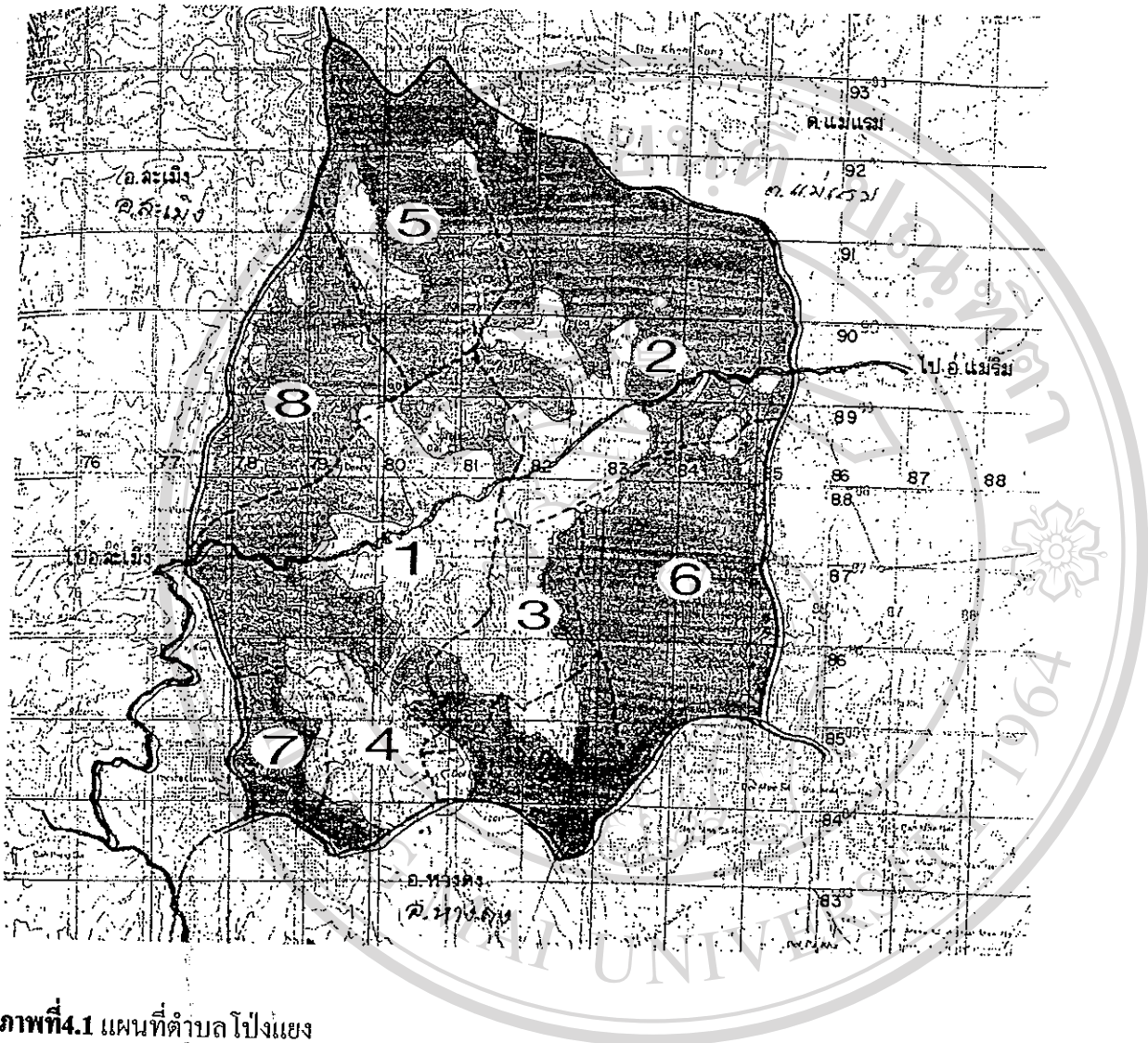
1. การแบ่ง แยกแยะข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบริบทของชุมชนในสภาพทั่วไป สภาพการใช้ประโยชน์ ระบบการจัดการ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ในระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และระบบการผลิตแบบเข้มข้น ที่มีความเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการน้ำของชุมชน
2. การจัดหมวดหมู่ข้อมูล จะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากการแบ่ง แยกแยะ ให้เป็นหมวดหมู่ โดยจะแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ของระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และระบบการผลิตแบบเข้มข้น
3. การลำดับความสำคัญ เป็นการนำข้อมูลที่จัดเป็นหมวดหมู่ มาเรียงลำดับความสำคัญ โดยจะแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ของระบบการผลิตแบบดั้งเดิม และระบบการผลิตแบบเข้มข้น
4. การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยการโยงความสัมพันธ์ กับกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์เชื่อมโยงของความสัมพันธ์ เพื่อทำความเข้าใจ กับความสัมพันธ์ เพื่อทำความเข้าใจ กับความเหมือน ความแตกต่าง ความหลากหลายของข้อมูลที่ได้รวบรวมมาจากการศึกษา สำหรับข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด จะใช้ประโยชน์ในการพรรณนาให้เห็นถึงสภาพการใช้ประโยชน์ ระบบการจัดการ การมีส่วนร่วม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากร

น้ำในชุมชนและการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิต สังกม เศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อการจัดการน้ำในปัจจุบัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนที่ตำบลโป่งแยง 1:50,000

ภาพที่ 4.1 แผนที่ตำบลโป่งแยง

หมายเหตุ

หมายเลข 1 บ้านโป่งแยงในหมู่ที่ 1

หมายเลข 2 บ้านโป่งแยงนอกหมู่ที่ 2

หมายเลข 3 บ้านม่วงคำหมู่ที่ 3

หมายเลข 4 บ้านก่องแหะหมู่ที่ 4

หมายเลข 5 บ้านปงไคร้หมู่ที่ 5

หมายเลข 6 บ้านแม่สาใหม่หมู่ที่ 6

หมายเลข 7 บ้านบวกจันหมู่ที่ 7

หมายเลข 8 บ้านปางลุงหมู่ที่ 8

หมายเลข 9 บ้านผานากหมู่ที่ 9